

Euroopan yhteisön (EY) perustamissopimuksen mukaan jäsenvaltion myöntämä taikka valtion varoista muodossa tai toisessa myönnetty tuki, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua suosimalla jotakin yritystä tai tuotannonalaa, ei sovellu yhteismarkkinoille siltä osin kuin se vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

Valtion tueksi katsotaan rahasuoritukset tai avustukset julkiselta vallalta tai muut tuensaajan taloudellista tilannetta edesauttavat julkisen vallan toimet. Julkista valtaa EY:ssä edustavat myös kunnat.

Euroopan komission tehtävänä on seurata yhdessä jäsenvaltioiden kanssa niiden voimassaolevia tukijärjestelmiä. Uusien ja muutettaviksi suunniteltujen tukien osalta on voimassa ilmoittamismenettely: jäsenvaltion on annettava tieto komissiolle tuen myöntämistä tai muuttamista koskevasta suunnitelmasta. Ilmoituksen perusteella komissio tekee päätöksen suunnitellun tuen soveltuvuudesta yhteismarkkinoille. Jäsenvaltio ei saa myöntää tukea ennen komission hyväksyvää päätöstä.

EU:n jäsenmaiden tarkastusvirastojen aloitteesta päätettiin yhteistarkastuksena tarkastaa, ilmoittavatko jäsenvaltiot myönnettäviksi suunnitellut valtion tuet EU:n komissiolle hyväksyttäväksi ennen niiden myöntämistä ja seuraavatko ne hyväksytyille tuille asetettuja ehtoja. Yhteinen tarkastuskertomus on määrä hyväksyä vuonna 2002. Se rakentuu yhteisiin kysymyksiin saatuihin vastauksiin –jäsenmaista vain neljä lopulta osallistuu tarkastukseen.

Suomessa vastuu tukien ilmoittamisesta Euroopan komissiolle ja niiden kumuloitumisen seurannasta on kauppa- ja teollisuusministeriöllä. Kaikille valtion tukea eli ns. julkista tukea myöntäville viranomaisille ja yhteisöille on säädetty velvollisuus ilmoittaa valmistelemistaan tukiohjelmista tai yksittäisistä tukipäätöksistä kauppa- ja teollisuusministeriölle. Sen tehtävänä on huolehtia ilmoitusten toimittamisesta komissiolle.

Tukien kumuloitumisella tarkoitetaan useamman kuin yhden tuen myöntämistä samaan hankkeeseen. Yhdelle

saajalle myönnetty tuki, joka jää alle 100 000 euron kolmen vuoden aikana on niin sanottua de minimis-tukea. Tuen kumuloitumisen ja de minimis-poikkeussäännön noudattamisen seurannasta on säädetty tarkemmin kauppaja- ja teollisuusministeriön päätöksellä. Valtion tueksi katsottavaa tukea myöntävän viranomaisen tai yhteisön on ilmoitettava kaikista tukipäätöksistä hankkeen toteuttamisalueen työvoima- ja elinkeinokeskuksen (TE-keskus) yritysosastolle. Ilmoittamisvelvollisuus koskee kaikkia tuen myöntäjiä.

Suomen liityttyä Euroopan talousalueeseen (ETA) kauppaja- ja teollisuusministeriö ilmoitti komissiolle Suomessa silloin myönnettyt valtion tuet. Ilmoitukset ovat sittemmin Suomen liityttyä Euroopan Yhteisöön (EY) muodostuneet osaksi sen perustamissopimuksessa määrättyjä ilmoituksia. Niitä on asianmukaisesti täydennetty. Ilmoituksia komissiolle kertyy nykyisin vuosittain vain muutamia.

Ongelmana myönnettäväksi suunniteltujen, useimmiten yksittäisten tukien seurannassa ovat ennen kaikkea kunnat. Valtioneuvoston päätöksessä valtion tukien ilmoittamisesta on ilmoitusvelvollisena erikseen mainittu myös kunta, jos se valmistelee julkisista varoista myönnettävää tukiohjelmää tai yksittäistä tukipäätöstä. Tästä huolimatta kunnilta on saatu vain muutama ilmoitus julkisen tuen myöntämisuunnitelmasta koko ilmoitusvelvollisuuden voimassaoloaikana. Koottuja virallisia tietoja siitä, ovatko kunnat myöntäneet julkisia tukia vai eivät, ei ole olemassa. Yleisesti uskotaan, että kunnat yhä ainakin jossain määrin myöntävät valtiontueksi katsottavia etuuksia alueensa yrityksille. Toisaalta kuitenkin uskotaan, että ne ovat tukivaikutukseltaan de minimis-poikkeussäännön puitteisiin sopivia. Tällöin ei varsinaisesti rikottaisi yhteisön valtion tuen myöntämistä kieltävää säännöstä vaan ainoastaan hallinnollista määräystä; ilmoittamisvelvollisuutta.

Kun päätösvalta tuen soveltuvuudesta yhteismarkkinoille kuuluu komissiolle, kauppaja- ja teollisuusministeriö on tarkastuksessa ilmoittanut, ettei ministeriö ota kantaa suunnitellun, ilmoitettavan tuen soveltuvuuteen. Myös jäsenvaltioiden myöntämien valtiontukien valvontatehtävä kuuluu perustamissopimuksen nojalla - ministeriön tulkin-

nan mukaan - yksinomaisesti komissiolle. Varsinaista ilmoittamisen valvontaa ministeriö ei pidä tehtävänä. Se on kuitenkin muistuttanut kuntia ilmoitusvelvollisuudesta. Kauppa- ja teollisuusministeriön mukaan sen rooli valtiotukiasioissa on koordinoiva ja konsultoiva; ministeriöllä ei siten ole eri kansallisten toimijoiden myöntämien tukiohjelmien laillisuusvalvontaan liittyvää roolia.

Kauppa- ja teollisuusministeriön kanta näyttää yhdenmukaiselta ainakin yhteistarkastuksessa mukana olevien jäsenvaltioiden vastaavien yksiköiden kanssa.

Tarkastuksessa ei havaittu merkittävää huomauttamista tämänsisältöisen tehtävän hoidossa. Myöskään tarkastetuissa TE-keskuksissa ei kumulaatio- ja de minimis-seurannassa havaittu merkittäviä puutteita.

Suomen uskottavuudesta EU:ssa vallitsevan tietoisuuden vahvistamiseksi kauppa- ja teollisuusministeriön tulisi kuitenkin tehostaa tiedottamista kuntien ilmoitusvelvollisuudesta.